
MEDICAL SPA TOURISM – CHANGE AND CHALLENGE FOR BULGARIA

Rumyana Bahchevandzhieva, Ph.D

SW University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, email: r_bach@abv.bg

Abstract: Bulgaria have a big change to develop medical SPA tourism grateful his unique natural resources – riches of different mineral and not mineral waters, mountains, sea, curative mud, good climate and favourable geographical location. In SPA and balneo-climate hotels work high educated personnel: medical doctors specialists in physical medicine and rehabilitation, kinesitherapists, ergotherapists, rehabilitators, special nurses a.o. A few countries have such specialized personnel and this gives priority of Bulgaria in the realization of the medical SPA tourism. Information is given about Bulgarian medical SPA tourism climate- and SPA resorts and about the possibilities, that they offered – different contemporary SPA procedures for internal and external application by healthy and not healthy people, programs to learn to healthful art of life and active prophylaxis and long live of the old people. It is given the brief points of the place of SPA tourism in medical practice – change and challenge for its development in Bulgaria. The questions of the essence of SPA- and balneotherapy, and the different ways of application of mineral and not mineral waters – internally /through drinking/, externally /through baths/, inhalation, etc. Considerable space is allotted to the separate classes of mineral waters – their characteristics, descriptions, physiological and curative effects, modes of applications, indications and counterindications for treatment, the respective mineral springs in Bulgaria as follows: slightly mineralized thermal waters/acratothermal/, hydrocarbon, chlorine, salt continental lakes, sulphate, calcium, sulphide/sulphur and hydrogen sulphate/, carboacidic, radioactive, iron, arsenic, iodine, lithium, silicium, nitrate, naphtha, methane and nitroren. It is participated the proper praxis the author of the SPA procedures by different diseases. The pharmaceutical industry have many achievements, but the medical SPA tourism takes place more often to replace the medical synthetic medicaments. That is so, because the SPA procedures did not cause any allergic, toxic or over detrimental effects to human constitution. A number of practical questions are discussed, referred to a proper medical SPA tourism. The paper should be of particular interest to the doctors at health resorts, as well as to any specialists, whose activities are related to a medical SPA tourism.

Keywords: medical SPA tourism, Bulgaria.

МЕДИЦИНСКИ СПА ТУРИЗЪМ – ШАНС И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ЗА БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р Румяна Бахчеванджиева, д.м.

ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград, България, email: r_bach@abv.bg

Резюме: България има големия шанс да развива медицински СПА туризъм благодарение на уникалните си природни ресурси - богатство от разнообразни минерални и неминерални води, планини, море, лечебни калища, благоприятния си климат и доброто си географско разположение. В СПА и климато-балнеохотелите работят висококвалифицирани кадри: лекари специалисти по физикална медицина и рехабилитация, кинезитерапевти, ерготерапевти, рехабилитатори, профилирани сестри и др. Малко страни разполагат с такива специализирани медицински кадри и това дава предимство на България в реализацията на медицинския СПА туризъм. Дава се информация за българския медицински СПА туризъм, за терапевтичните и профилактични възможности, които се предлагат - различни съвременни СПА процедури за външно и вътрешно приложение при здрави и болни хора, програми за приучване към здравословен начин на живот, за активна профилактика и дълголетие на възрастните хора. Представя се мястото на СПА туризма в медицинската практика – шанса и предизвикателствата за развитието му в България. Разглеждат се въпросите, свързани със същността на СПА и балнеотерапията, различните методи за прилагане на минерална и неминерална вода- вътрешно /питейно/, външно /посредством вани/, инхалации и др. Представят се и различните видове минерални води в България – слабоминерализирани /акратотерми/, въглекисели, хлорни, сулфатни, калциеви, сулфидни /серни и сероводородни/, радиоактивни, железни, йодни, литиеви, силициеви, нитратни, азотни и др. и тяхната характеристика, физиологично и лечебно действие, методи на приложение, показания и противопоказания. Споделя се собственият опит

относно влиянието на SPA процедурите при различни нозологии заболявания. Медицинският SPA туризъм все повече се налага у нас въпреки огромния подем на фармацевтичната промишленост и често е предпочитан медицински метод пред наличните синтетични препарати. Това се дължи на факта, че SPA процедурите не предизвикват алергични, токсични и други вредни въздействия върху организма. Разглеждат се и въпроси относно развитието в перспектива на медицинския SPA туризъм в България. Статията представлява интерес за всички лекари от практиката, както и за специалисти в SPA и курортното дело.

Ключови думи: медицински SPA туризъм, България

България е приоритетно богата на лечебни природни ресурси, които са специфични за нея - минерални и неминерални води, лечебна кал, красива и разнообразна природа. На сравнително малката и територия се намират над 200 хидроминерални находища с над 500 извори и сондажи. Числеността и разнообразието във физикохимичния състав на минералните и води я определят като балнеологична страна и я нареждат на едно от първите места в света. У нас са застъпени почти всички класове минерални води: слабоминерализирани, минерализирани /хлоридни, сулфатни, хидрокарбонатни, смесени анионни/, газови води /въглекисели, сулфидно-сероводородни, радонови/. В страната ни има и значителни находища на пелоиди, най-вече на лечебна кал и торф. Срещат се и други видове като бентонитова глина, минерално-изворна кал и др.

Медицинският SPA туризъм през последните години все повече се налага, въпреки огромния подем на фармацевтичната наука. Често той е предпочитан медицински метод пред наличните синтетични препарати, тъй като не предизвиква алергични, токсични и други вредни въздействия върху организма. Използван още от древността по емпиричен път, днес лечебното му приложение е поставено на сериозни научни основи. В 21- век в България е натрупан огромен научен и практически опит в областта на балнеологията и водолечението. Значими за нас са научните проучвания и доказателства за терапевтичните възможности на българските минерални води и лечебни калища. На основата на тях настъпи широко развитие на медицинския SPA туризъм, перспективен за здравния и икономическия просперитет на страната ни.

Характерна особеност на българските минерални води е, че по-голямата част от тях – над 80% са слабо минерализирани, с обща минерализация под 1 g/l, висока температура, при някои от изворите достигаща 100°C, висока алкална реакция и голям дебит. Отличителен белег е наличието на флуор, соли на метасилициева киселина и на радон в тях, както и относително по-голямо съдържание на натрий и калий за сметка на калций, което им придава мек и приятен вкус. Срещат се предимно в Южна България и по Черноморието. Друга формация минерални води, представена предимно по Черноморското крайбрежие и Северна България, се характеризира с богатото си съдържание на натриев хлорид, често над 15 g/l, сероводород, йод и бром. От минерализираните води около столицата се намират хидрокарбонатно-натриеви води. Минерализираните сулфатно-натриеви, калциеви, често и магнезиеви, по-рядко железни минерални води, са разпространени в цялата страна. Радоновите минерални води представляват особено богатство за България.

Калолечебните находища предимно с лиманна кал са разположени по крайбрежието на Черно море и разполагат приблизителна с 8 мил. тона запаси. Значителни по размер са запасите в торфонаходищата в Байкал, Пернишко и Добри дол, Монтанско. С добра перспектива за развитие са находищата от изворно-минерална кал, тъй като са съчетани с минерална вода и благоприятен климат.

Изобилието на разнообразни по състав минерални води и лечебна кал у нас и съчетанието им с добри климатични условия създават интерес и възможности за развитие на медицинския SPA туризъм. В страната е изградена широка SPA и балнеологична мрежа от специализирани рехабилитационни болници и хотели. Голяма част от изградената инфраструктура отговаря на съвременните изисквания за провеждане на модерно SPA лечение. Важна особеност е, че почти всички курорти с природни ресурси се намират в зони с подходящ за лечебно-профилактично ползване климат и много добри ландшафтни условия.

Друга важна предпоставка за развитието на медицинския SPA туризъм в курортите са **подготвените специализирани медицински кадри** с познания и умения във всички области на физикалната медицина и рехабилитация. За рационалното използване на балнео, SPA и калолечебните ресурси от особено значение са дългогодишните сериозни и задълбочени научни проучвания за лечебно-профилактичните качества на българските минерални и неминерални води, лечебни калища в условията на подходящи климатични условия. Изясниха се механизмите на въздействието им върху организма, показанията и противопоказанията

за лечение и профилактика, дозировките и възможностите им за самостоятелно и за комбинирано приложение с други физикални фактори или медикаментозно лечение.

През последните няколко години **интересът към използването на природните ресурси и развитието на медицинския SPA туризъм нараства, поради някои обстоятелства**, в няколко направления:

- фармацевтичната промишленост през втората половина на миналия и в настоящия век създаде мощни лекарствени средства и успоредно с добрия им терапевтичен ефект се появи опасността от страничните им неблагоприятни въздействия върху организма. **Минералните води със своя богат физико-химичен състав са добра алтернатива на медикаментите, като се избягва рискът от вредните им въздействия.** Освен това, стана ясно, че специфичните химични йони са 2 – 2,5 пъти по-активни в сравнение с намиращите се в изкуствените аналози или в лекарствените средства. По такъв начин се дава предпочитание на някои минерални води, разширяват се техните терапевтични граници, както и възможността да се ползват като базисна терапия при определени заболявания. SPA процедурите се приемат с предпочитание и удоволствие от пациентите.

- **съществена перспектива за използването на минералните води е бутилиращата индустрия.** Безводното в света през 21ви век е от най-значимите проблеми, който търси решение. В това отношение българските слабо минерализирани води имат своя голям шанс като алтернатива за питейни води, при това с редица предимства. България притежава голям ресурс от слабо минерализирани минерални води / с минерализация под 1g/l /, подходящи за ежедневна употреба. Дълбочинният им произход е друго предимство и е гаранция за микробиологичната им чистота и стерилност. Често тези води водят началото си от 1000 – 2000 m дълбочина, за разлика от аналогични води в някои европейски страни, които са със значително по-плитък и създаващ екологични проблеми произход. Наличието на някои химични елементи прави българските минерални води предпочитани за ежедневна питейна употреба от много хора, които се нуждаят от профилактика на зъбния кариес или при остеопорозата. По този начин питейните минерални води, включително и бутилираните, наред със задоволяване на физиологичните нужди на организма, могат да служат за профилактика и лечение на редица патологични състояния. В тези случаи е необходимо минералната вода да се приема по точно определена методика и дозировка. Постоянният физико-химичен състав, липсата на вредни химични компоненти в тях, добрите органолептични качества и др. са голяма предпоставка за широкото ползване на българските слабо минерализирани минерални води. Всичко това създава много добра перспектива пред българската бутилираща индустрия. Някои от нашите бутилирани минерални води вече намериха добър пазар и в чужбина и тази тенденция нараства.

- **балнеоложките, климатичните и ландшафтните дадености на България,** възможността за комбиниране на SPA терапията с други физикални средства като апитерапия, плодолечение, музикотерапия и др., натрупаният опит, на основата на широка SPA и балнео-рехабилитационна мрежа в страната, както и **висококвалифицираните медицински кадри са предпоставка за развитието на медицинския SPA туризъм в България.**

Изградени са съвременни SPA и балнео-рехабилитационни центрове в курортните селища на европейско ниво, като се ползва емпиричният опит и научните доказателства. В тях се въвеждат най-съвременни SPA методики. Водата се използва за профилактика, лечение и рехабилитация в едно от трите и агрегатни състояния: твърдо, течено и въздухообразно. Няма друг физикален фактор във физикалната медицина, който да предлага такова разнообразие от лечебно-профилактични методики, както водата. Феноменът вода, приложен в своето многообразие, главно чрез термичното и механичното си въздействие, с помощта на съответна апаратура и пособия, създава широка възможност за лечебно-профилактично използване в медицинския SPA туризъм. И при водолечението и при балнеолечението се използва вода като лечебна среда, за осъществяване на контакт с тялото и за предизвикване на различни видове дразнения. При водолечението водещо значение имат неспецифичните термични и механични дразнения, а за балнеолечението първостепенна роля играе химическият фактор. При правилното прилагане, SPA процедурите могат да мобилизират защитните сили на организма, да предотвратят болестите или да подобрят състоянието на болните. Специалистите балнеолози познават много добре физико-химични характеристики на минералните води, научно доказаните им механизми на действие, методите на приложение и дозировки, възможностите за по-широкото им използване в медицинския SPA туризъм,

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

самостоятелно и в съчетание с други лечебни средства. Стремежът е да се постигне по-широко популяризиране и по-рационално използване на природните ресурси в страната ни в полза на развитието на медицинския SPA туризъм.

Заклучение България представлява много атрактивна дестинация за медицинския SPA туризъм с уникалната си природа и лечебни ресурси - минерални и неминерални води, лечебни калища. В съчетание с високото ниво на развитие на балнеологията и SPA терапията, отлично подготвените медицински кадри – лекари специалисти по физикална медицина и рехабилитация, кинезитерапевти, ерготерапевти, рехабилитатори, специализирани сестри, модерната хотелиерска и балнеологична рехабилитационна мрежа, се дават широки възможности и перспективи за целогодишно ефективно лечение и профилактика на най-широко разпространените социално-значими заболявания. Българският медицински SPA туризъм предлага комбинирането на лечение с почивка, опознаването на историята и забележителностите на България.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ангелкова, Н. и П. Москов. Може ли България да развива здравен туризъм?.-В: Нац. Конф. България – дестинация за здравен туризъм, С., 28-29.04.2015.
- [2] Бахчеванджиева и кол. Курортно SPA и балнеолечение а болни с артериална хипертония.-Здраве и наука, 2, 2012, №3, 232-234.
- [3] Едрева, В. Насоки за използване на минералните води в България и мястото им в развитието на балнеологичния медицински туризъм. Физ. мед., рехабилитация и здраве, 2, 2003, №1, 7-10.
- [4] Търнев, Ив. Климатотерапия и медицински туризъм.-В: Нац. Конф. България – дестинация за здравен туризъм, С., 28-29.04.2015.
- [5] Шишманова, М. Възможности за медицинския и SPA туризъм.- В: Нац. Конф. България – дестинация за здравен туризъм, С., 28-29.04.2015.
- [6] <http://welcometobulgaria.biz/wp-content/uploads/2015/05/PROGRAMA-NEW.pdf>
- [7] <http://welcometobulgaria.biz/wp-content/uploads/EuroRwgon28s.pdf>